

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

תוכן

- א. קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן..... 1
- ב. שאני אוכל ושאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין..... 3
- ג. האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי ... אסור בחילופיהן ובגידוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן ... אבל דבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין 3
- ד. שאת עושה איני אוכל עד הפסח ... עשתה לפני הפסח מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח שאת עושה עד הפסח איני אוכל ... עשתה לפני הפסח אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח 5
- ה. שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח לאחר הפסח בבל יחל..... 5
- ו. שאת נהנית לי עד חג הסוכות אם הולכת את לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח..... 6
- ז. בצל שעקרו בשביעית ונמטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו ... אותן גידולי היתר מעלין את האיסור..... 6
- ח. בצל של תרומה שנמטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר..... 7
- ט. ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות אף על פי שהוסיפה מאתים אסור..... 9
- י. בצל שנמטעו בכרם ונעקר הכרם אסור..... 9
- יא. לימרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה ... לחומרא שאני..... 10

דף נז.

א. קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן

כבר התבאר לעיל דף מז. שכל הנדרים¹ הולכין אחר הלשון. אם הוא לשון תורה, כפי מה שיצא ממשמעותו. ואם לשון בני אדם, כפי מה שידברו אנשי

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד רמז א

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

המקום ההוא בזמן ההוא. לשון תורה כיצד, אמר קונם פירות אלו עלי², כיון שאמר אלו, אסור בחילופיהם כלומר כשהחליפין בדבר אחר אסור אותו הדבר אחר³. ואסור בגידוליהם, ואין צריך לומר במשקין היוצאין מהן⁴. וכן אסור בגידולי גידוליהן⁵, שהכל בכלל אלו הוא⁶.

אבל חילופי חליפין מותרין⁷, שחילופיהן⁸ הוי כמו דמי הקדש⁹ ותופש דמיו והוי כמו אלו ולא בחליפי חליפין.

וכן בגידולי גידולין אם הוא דבר שזרעו כלה גידולי גידוליו מותרים שאינם בכלל אלו, וכן הדין אם לא אמר האלו אלא היו מונחים לפניו ואמר קונם הם עלי, וכן אם אמר פירות מקום פלוני¹⁰ או פירותיו של איש פלוני¹¹ קונם עלי, הוא כאילו אמר פירות אלו.

י"א¹² שחילופיהם אסורים דוקא למחליף, אבל לאחר מותרים, וכן אם החליפם אחר מותרים להנודר ויש שאוסר¹³ בכל ענין שמחשיב אותו כהקדש אולם אם לא אמר אלו מותר בהחליפין אחר

² עיין בערך לחם להריק"ש שהביא מהרמב"ם פרק א' מהלכות נדרים [הלכה ה] שאין לנדרים שיעור, ואם נדר מדבר מה לוקה על כל שהוא שאכל ממנו, אבל אם הזכיר אכילה כגון שאמר אכילה מפירות אלו, אינו לוקה עד שיאכל כזית,

³ ש"ך שם א

⁴ ועיין אבהע"ז פא ב בח"מ וב"ש שם האם בלשון קונם אוסר דבר שלא בא לעולם.

⁵ אף על גב דקיי"ל זה וזה גורם מותר שאני נדרים דדמי להקדש דחמיר טובא כמ"ש הר"ן א"נ שאני נדרים דדבר שיש לו מתירין הן ולהכי לא שרי בהו זה וזה גורם. באר הגולה שם ובש"ך ג ועיין גליון מהרש"א

⁶ האוסר הנאת פירות על עצמו יכולין אחרים ליטול אותם בעל כרחו ואינו יכול לעכב אף על פי שיכול לישאל על נדרו. מיהו היכא דאיתשיל, יש אומרים דחייבים לשלם ויש חולקים, הר"ן [נדרים] פ"ה א' ד"ה ומהא וד"ה ואני. ערך לחם שם ב

⁷ באשר"י פ' הנודר מן הירק בפסקיו כתב בזה ואפילו בחילופי חילופיהן ובב"י בשם הר"ן כתב דבחילופי חילופיהן מותר כ"כ באן בש"ע בסמוך ותימה על ב"י שלא ראה הך דהרא"ש. מ"ז שם ב ועיין נקה"ב שם שמעות סופר הוא באשר"י שהרי העתיק לשון המשנה, ובמשנה אינו כן

⁸ ודוקא שכבר נטל החליפי חליפין, אבל אם רק נתחייב לו חבירו לתתם לו לא, וגם אינו צריך לתתם אותם לו, דבהאי שעתא דמקבל הוי כמחליף חליפיו, עיין בזה במשנה למלך פרק ט"ז ממכירה הלכה י"ד. גליון מהרש"א שם ב

⁹ טוב' ב"י בשם הר"ן דדוקא באן שהוא פורט ואומר פירות אלו שווינהו כהקדש בחילופין וגידולין וכן באומר פירות מקום פלוני עלי אבל באומר קונם זיתים וענבים עלי שלא נתכוין אלא מאכילת אותו מין ולא שווינהו כהקדש ומ"ה לא מיתסר בחילופיהן וגידוליהן ע"כ והך גידולין שכתב בסוף הוא שלא בדקדוק דהא על כל פנים אסור בגידוליהן דהא פירות אותו מין הם והוא אסר כל המין עליו אלא בחילופין לבד יש חילוק וכן כתב הרא"ש בהדיא שם במשנה ואפשר שהר"ן מיירי באומר קונם זיתים וענבים של שנה זו עלי דאז מותר בגידולים שיגדלו אחר כן כל שלא אמר אלו ובוה חילופים וגידולים שוין. מ"ז שם ג ובעין זה בש"ך ד

¹⁰ ערך לחם להריק"ש שם ולבוש

¹¹ ש"ך שם ד

¹² הרא"ש פרק הנודר ותוס' בסוגייתנו וכ"כ סמ"ג בשם ר"י ומחלוקת זו מובאת בש"ך א

¹³ הר"ן

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

ב. שאני אוכל ושאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלל אבל בדבר שאין זרעו כלל אפילו גידולי גידולין אסורין

אם אמר¹⁴ קונם מה שאני אוכל או טועם מהם, לא אסר עליו בזה הלשון אלא טעמיהם. לפיכך אם הוא דבר שזרעו כלל כגון חטין, פירות האילן¹⁵ וכיוצא בהן, מותר בחילופיהן ובגידוליהן, שהרי פירות אלו שאסר עליו כבר כבר הלכו להם ואלו אחרים הם.

ואם הוא דבר שאין זרעו כלל כשזורעין אותו כגון שום ובצלים, למרות שמותר בחילופיהן¹⁶, מכל מקום אפילו גידולי גידולין אסורין שטעמם עודנו קיים, וכן משקין היוצאין מהן אסורים, ואין אומרים יבטל עיקר טעם האיסור בגידולן שרבו עליו, שהרי הן דבר שיש לו מתירין, שהרי יש לנדר התרה בפתח או חרטה¹⁷, וכבר ידעת דקי"ל דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל. וי"א¹⁸ שאף חילופיהן אסורים.

וכן אם אמר אחד שיש לו פירות קונם פירות האלו על פלוני, אסור בחילופיהם ובגידוליהם ובמשקין היוצאין מהם.

ג. האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי ... אסור בחילופיהן ובגידוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן ... אבל דבר שאין זרעו כלל אפילו גידולי גידולין אסורין

אמר לאשתו¹⁹ קונם מעשה ידיך עלי, בזה הלשון משמע שהוא אוסר עליו כל מה שהיא עושה ומכינה לו לאכול והרי זה כמיחד פירות אלו אף על פי

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם ב

¹⁵ ש"ך שם ה

¹⁶ מ"ז שם ד

¹⁷ ובזה מתורין נמי למה לא יהא מותר מטעם זה וזה גורם כמו שהקשה ב"י בשם הראב"ד וכ"כ ב"י בסמוך מ"ז

שם ו

¹⁸ דכיון שהגידולין אסורים השוו ואסרו גם החילופין. ש"ך שם ו בדעת המור

¹⁹ שו"ע ונו"כ שם ג

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

שלא ייחד בפרטיות דבר והרי הוא כפורט כל מה שעשתה כגון הפת שאפתה והקמח שטחנה והצמר שטווה אסורים לו וכן כל מין מעשה ידיה²⁰, לפיכך אם נטעה אילן קודם שנדר אסור בגידולן ובחילופיהן. ויש אומרים שאם נתנו לה פירות בשכר במעשה ידיה קודם שנדר²¹ אסור בחילופיהן וגידוליהן. וכן אם אמר קונם ידיך למעשיהן דינן כנזכר אפילו במעשה ידיה שתעשה לאחר שנדר²².

וי"א²³ שאפילו אמר קונם מעשה ידיך עלי נאסר אע"ג שאינו בעולם מכיון שכונתו לאסור מעשה ידי אשתו לאחר שתעשה,

אולם שונה דין זה מדין האומר פירות אלו ששם אם החליפו בדבר אחר או אפילו מכרו הדבר הזה אסור בין בהחליפין בין בכל המעות שלקחו בעד זה כנזכר אבל במעשה ידיה רק בחליפין אסור, אבל כשמכרו הפת שאפתה אינו אסור רק מה שכנגד השבח שהשביחו מעשה ידיה והמותר מותר שהרי לא אסר עליו רק מה שהיא השביחה ולפיכך טחנה ואפאה ומכרה לחם, מעות שכנגד טחינה ואפייה שלה וכנגד חטים שלו.

ואם אמר קונם שאני אוכל או שאני טועם ממעשה ידיך, לא אסר בזה הלשון אלא הנטיעה בעצמה או אותו הדבר או מה שקבלה בשכרה, ומותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה, אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין כנזכר לעיל.

²⁰ כתב הר"ן קמ"ל רבותא דמייחד פירותיו של פלוני כי היכי דמייחד מעשה ידי אשתו כאומר האלו דמי ומיתסר בחילופים וגידולים וסיפא דשאני אוכל או טועם קמשמע לן רבותא דאפילו באומר פירות האלו שאני טועם הוה ליה כאילו לא אמר האלו ואזלינן בתר לשון שאני טועם דהא כאן הוי כאומר האלו כיון שמייחד אלא דקשה לי כיון שיש כאן ב' לשונות הסותרים זה את זה דמלשון ממעשה ידיך הוה כאומר האלו דהא מטעם זה אסור בחילופיהן וגידוליהן ומלשון שאני טועם משמע להיתר בחילוף ובגידול ויש לנו לילך לחומרא בשלמא להר"ן לק"מ דס"ל לישנא בתרא עיקר בין לקולא בין לחומרא כמ"ש ב"י בשמו והר"ן סידר דין זה דלגבי אשתו שלא בסדר הטור אלא דנקט תחילה קונם מעשה ידיך ואח"כ שאני טועם ממילא יש לנו לילך אחר לישנא בתרא אבל להטור קשה ונ"ל דהטור ס"ל דאין שייך לומר דאזלינן לחומרא אלא במקום שאפשר להיות לשון אחד בלא חבירו דהיינו באומר ביתך זה דהיה אפשר לומר בית זה או להיפך לביתך לחוד ע"כ לא ידעינן הי מינייהו עיקר משא"כ באומר שאני אוכל ממעשה ידיך הוי לשון שאני אוכל עיקר לפי סידור דבריו דודאי לא סגי בלא"ה וכן לא סגי אם לא יאמר ממעשה ידיך א"כ אין כאן לישני דסתרי אלא ה"ק ממעשה ידיך לא יהא איסור אלא מה שאני אוכל נמצא דלשון שאני אוכל הוא נשאר עכ"פ עיקר כנ"ל נכון.

מ"ז ח

²¹ ואין פירושו שאמר כן קודם שעשתה נטיעתה או מלאכתה שזה הוי כמו נדר בדבר שאין בו ממש, אלא לאחר שעשתה או נטעה הוא אומר כן, לפיכך אסור בגידוליהן ובחילופיהן. לבוש

²² ש"ך שם ח

²³ דבכך נחשב דבר שיש בו ממש

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

**ד. שאת עושה איני אוכל עד הפסח ... עשתה לפני הפסח
מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח שאת עושה עד הפסח
איני אוכל ... עשתה לפני הפסח אסור לאכול ולהתכסות
אחר הפסח**

האוסר מעשיה של אשתו עד זמן מסוים, תלוי באופן בו אסר, כיצד: כגון האומר²⁴ לאשתו מה שאת עושה קונם שאני נהנה ממנו עד הפסח, אסור ליהנות ממה שעשתה לפני הפסח אך מותר ליהנות ממנו אחר הפסח, שלא אסר עצמו מזה אלא עד הפסח.

ואם אמר ממה שאת עושה עד הפסח קונם שאני נהנה ממנו, אסור ליהנות לו לעולם במה שעשתה לפני הפסח.

**ה. שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד
החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח לאחר
הפסח בכל יחל**

רצה שלא אשתו תלך לבית אביה לסוכות, והדירה מהנאתו²⁵ עד פסח, והתנה זאת בהליכה לבית אביה, כגון שהיה עומד²⁶ קודם הפסח כגון במרחשון או לאחר כך, ואמר לאשתו קונם שאת נהנית לי מהיום עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד חג הסוכות, הלכה לפני הפסח אסורה ליהנות ממנו מיד שהלכה, עד הפסח, מן התורה, ואם נהנית משעת הליכה לוקה, ולא עוד אלא אפילו לא הלכה כלל לפני הפסח ואינה רוצה לילך²⁷, אסורה

²⁴ שו"ע ונו"כ שם רב כא

²⁵ ואע"ש שהוא משועבד לה וא"כ אין הנדר חל כשאוסר הנאתו עליה כמבואר ביו"ד רלה ב כאן כיון שתלה נדרו בתנאי שלא תלך ודבר זה יש בידה לקיים א"כ לא תלך ולא תיאסר [תוס' טו. ע"ש] כלומר דבכה"ג לא אלמוה רבנן לשיעבודה ואין לשאול והרי אסרנו עליה ההנאה אף אם לא תלך וא"כ בע"כ נעקר שיעבודה שיש לה עליו דהאמת דזהו חששא דרבנן בעלמא הוא שמא לא תשלט ברוחה ותלך לבית אביה ונמצא שעברה למפרע מיהו עכ"פ מדאורייתא חל הנדר מהמעם שכתבנו וחכמים הוכרחו לאסרה ג"כ ממעם שנתבאר אבל שו"ע זה האיסור שהחכמים הטילו עליה יתבטל הנדר דמדאורייתא א"א להתבטל ונמצא דחכמים יקילו על דברי תורה זהו דבר שא"א. ערוה"ש שם לו ועיי"ש מש"כ לייש לפי ברמב"ם

²⁶ שו"ע ונו"כ שם כב

²⁷ ט"ז שם יח

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

ליהנות ממנו מיד משעת הנדר עד הפסח, מחשש שמא תלך אחר כך ותעבור למפרע²⁸. אבל לאחר הפסח מותר אפי' הלכה²⁹.

דף נז:

ו. שאת נהנית לי עד חג הסוכות אם הולכת את לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח

רצה שלא אשתו תלך לבית אביה לפסח, והדירה מהנאתו עד סוכות והתנה זאת בהליכה לבית אביה כגון שאמר³⁰ לה קונם שאת נהנית לי עד חג הסוכות אם תלכי לבית אביך עד הפסח, אסורה ליהנות ממנו מיד שמא תלך ותעבור למפרע, ואם הלכה לפני הפסח ונמצאו מהנה אותה, הרי זה לוקה³¹ ואסורה בהנייתו עד החג, ומותרת לילך לבית אביה³² משהגיע הפסח³³.

ז. בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו ... אותן גידולי היתר מעלין את האיסור

²⁸ בפרישה העתיק בשם רש"ל וז"ל דוקא בנדרים דקילי הוא דאמרינן בתנאי לא מזדהרי אינשי אבל גבי גיטין פסק הרא"ש בריש המגרש דכל תנאי שיש בידה לקיימו מותרת להנשא מיד ולא חיישינן שמא תעבור על התנאי עכ"ל ועיין בא"ע סי' קמ"ג ולי נראה דלא דמי להתם כלל דהתם כל שתעבור תהיה אסורה ג"כ מהיום והלאה לבעלה וע"כ מרתתה לעבור מה שאין כן כאן שאין איסור מכאן והלאה דהיינו אחר הפסח אלא במה שעבר קודם הפסח ובשביל זה מורא לא יעלה על ראשה דמה שעבר עבר. ט"ז שם יט

²⁹ ש"ך שם לו

³⁰ שו"ע ונו"כ שם עג

³¹ פ"י הר"ן דקאי על האשה דאע"ג דלא נדרה כלום מ"מ עברה על לא יחל פ"י לא יוחל הדבר של נדר ובין שאדם יכול לאסור על אחר הרי האחר בלא יחל ולא כהרמב"ם שפירש לוקה הוא אם מהנה אותה ולא היא. ט"ז שם כ. ובבאר הגולה שם מו כתב ופ"י הכ"מ שם אפי' הוא לוקה ואף על גב דבעלמא המאכיל איסור לחבירו אינו לוקה שאני האי שהוא המדיר והוא המיחל דברו והיא פשיטא שלוקה ולא איצטריך למימר כדאמרינן בנדה דף מ"ו ע"ב שהשוה הכתוב גדול לקטן לאסור בכל יחל.

³² וכאן לא אמר שאסורה לילך לפני הפסח שמא תהנה ממנו אחר הפסח דאדם נזהר בנדר ואינו נזהר בתנאי נדר עכ"ל פרישה והכי אמרינן לקמן ס"ם רל"ט ע"ש. ש"ך שם לה

³³ עיין תוספות יום טוב סוף פרק ז' מנדרים, דמתוספות [נדרים טו, ב ד"ה ומותרת] משמע דדוקא בלא הלכה לפני פסח, אבל בהלכה לפני פסח, אסורה מדרבנן לילך אחר הפסח פן תשכח ותהנה, ודלא כהר"ן בדף ט"ו [שם ד"ה מותרת] בפירושא דהאי מתניתין. גליון מהרש"א שם ט

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

דבר³⁴ שאין זרעו כלה, כגון בצל שעקר³⁵ בשביעית, ונטעו בשמינית, ורבו גידוליו על עיקרו³⁶, העלו גידוליו את עיקרו, בין לענין איסור ספיחין ובין לענין קדושת שביעית וביעור³⁷, והותר הכל³⁸. וכן כל ספיחי שביעית שזרעו בשמינית ורבו גידולי היתר על האיסור מותרין³⁹. וי"א⁴⁰ שאין הגידולין מבטלין את העיקר האסור אלא במרוכנין שזרע את הבצל בלא עלים ומכסה את כולו בעפר וזה נקרא מרוכנין אבל אם העלין מגולין אסור מדרבנן שמכיון שעשה כן גילה דעתו דלא ניחא לי' בהגידולין ולכן אם גרלו מבטלין את העיקר אבל אם לא עשה כן נראה כמבטל איסור לכתחלה ואסור⁴¹.

אבל דבר שזרעו כלה⁴² אפי' לא רבו גידוליו על עיקרו מותר לכו"ע, שכיון דזרעו כלה כבר נסרח ובאש קודם שיצאו הגידולין ושב היתר ואין שם דבר שיאסר הגידולין.

ח. בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר

כבר התבאר במסכת פסחים דף לד': שגידולי תרומה – שזרע תרומה⁴³ והזרע כלה באדמה ויצאו ממנה גידולין הרבה, הרי הן כחולין לכל דבר וחייבים בלקט שכחה ופאה ובתרומות ומעשרות, אלא שאסורים לזרים. בין אם הישראל זרע או שהכהן זרע, ואפי' הוסיף יותר ממאה פעמים כנגד הראשון אסורין לזרים.

³⁴ רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כא

³⁵ שאם לא עקרו הרי הולכין אחר לקיטה וכולו מותר כשרבו כיו"ב או בחנוכה.

³⁶ הא דסני כאן ברוב בעלמא וא"צ ששים כמו בכל האיסורים גזרה אטו אינו מינו משום שהעיקר נוח להתבטל שהעיקר מתחלף ומתחדש וחשיב כפרי חדש וזהו הכוונה בטילתה ע"י קרקע דבגידולים חדשים אין איסור שביעית נוהגת ודוקא רבו אבל במיעוטו הגדל באיסור אסור ובהיתר מותר. חזו"א שביעית סי' ח' סק"א ז' מ' ועי' בתוס' רי"ד נדרים ג"ז ב' שכו' ג"כ דכאן סני ברוב בעלמא...

³⁷ חזו"א שם סי' ח' סקט"ו.

³⁸ וברמב"ם שם סיים הואיל ושביעית אסורה ע"י קרקע כך בטילתה ע"י קרקע ובא לתרין למה בפ"ה מכלאים הכ"ד גבי כלאים ובפ"י ממע"ש הט"ז גבי ערלה ובפ"ו ממעשר ה"ד גבי טבל פסק שאין גידולי היתר מעלין את האיסור ולכן תירץ דשאני שביעית כיון שכל איסורו ע"י קרקע דכתיב ושבתה הארץ לכן בטל נמי ע"י קרקע אבל ערלה דחסרון זמן גרם לה וכלאים דתערובות גרמה לה וטבל מירות גרם לה לכן לא בטל כדעת רש"י והר"ן בסוגייתנו וי"א כדעת התוס' והרא"ש בסוגייתנו משום דשביעית בא מעצמו בלי מעשה בני"א אבל ערלה בא ע"י שסיבכה בזקנה וכלאים ע"י שעקר הכרם וטבל ע"י שמירח דמי כמבטל איסור לכתחלה ולא בטל

³⁹ חזו"א שם סי' מ' סק"ח

⁴⁰ דעת הראב"ד לפי מה שביארו החזו"א שם סק"ד

⁴¹ ורש"ם (בפ"ז דשביעית) פסק כדעת רבנו אבל המאירי (בנדרים) דעתו כהראב"ד

⁴² דרך אמונה שם קמט

⁴³ רמב"ם הלכות תרומות פרק יא הלכה כא

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

ואפי' תרומת ירקות או שאר תרומה דרבנן, וצריך ליתן הכל לכהן ואינו נוטל ממנו דמים. ואפי' נזרעו שלא בכונה כגון שנפלו ממנו ונזרעו, וגם אסור להאכילם לבהמה ולגוים וכן אסור לכהנים טמאים, וכן גידולי תרומת מעשר דינו כגידולי תרומה לכל דבר.

וגזרו חכמים עליהן שיהיו אסורין לזרים כתרומה משום תרומה טמאה שביד הכהן שלא ישהנה אצלו כדי שיזרענה ותצא לחולין ונמצא בא בה לידי תקלה, שעד זמן הזרע ישבחו שהיא תרומה טמאה ויבואו לאוכלה, לפיכך מותר הכהן לאכול הגידולין בידים טמאות.

גידולי גידולין – שזרע את הגידולין של התרומה ויצאו מהן גידולין שניים הרי הגידולין השניים חולין לכל דבר⁴⁴ ומותרים לזרים ולא גזרו עליהן ודינם בטבל.

וכ"ז דוקא בדבר שזרעו כלה, כמו חיטים ושעורים ושאר התבואה וקטניות וכן הכרוב והשומר וכדומה שהזרע נרקב באדמה, ולא נשאר ממנו אלא כמו גידין דקין בארץ וממנו צומח אח"כ הפרי.

אבל בדבר שאין זרעו כלה כמו בצלים ושומים ושתילי כרוב והלוף וכדומה שהזרע אין נרקב, אלא גדילה והולכת הרי התרומה קיימת ודינה כתרומה ממש. ואפי' גידולי גידולין אסורין ואפי' מאה פעמים⁴⁵. ודעת הרבה ראשונים⁴⁶ שרק עד ד' גרנות אסור, אבל גורן חמשית כלומר שכבר זרע ד' פעמים כל פעם את הגידולים היוצאים, העם החמשית מותר אפי' בדבר שאין זרעו כלה.

אולם אם רבו הגידולין על העיקר בגידולי הגידולין, כגון שזרע בצל וגדל ואח"כ זרעו שוב והוסיף עכשיו רוב כנגד מה שהיה בשעה שזרעו פעם שניה הרי הגידולין מעלין את העיקר אף על פי שאין זרעו כלה ויהיה הכל מותר לזרים. ומ"מ טבל הוא שהרי בטלו גידוליו את העיקר ורק איסור תרומה בטל ומותר לאכל ממנו עראי.

אך אם הוסיף רוב רק כנגד הגידול הראשון אינו מועיל.

זרעוני גינה שאינם נאכלים כגון זרע לפת וצנון אף על פי שאותו לפת וצנון תרומה גידוליהן מותרין והרי הן חולין לכל דבר, וכן הזורע פשתן של תרומה הגידולין מותרין

⁴⁴ רמב"ם שם הכ"ב

⁴⁵ דרך אמונה שם קצט

⁴⁶ ר"ש ורא"ש ור"י בן מ"צ תרומות פ"ט מ"ו ומהר"ם חלאוה פסחים ל"ד א' והוא גרים שם גורן הרביעי מותר וי"ל דכונתו גורן הרביעי כשיזרענו דהיינו החמשי:

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

לזרים. וכן זרע בצלים ולוף השוטה וכרישין וכן זרע קישואין ודלועין שמכין שאין עומדין לאכילה לא גזרו עליהן, ואין עליהן קדושת תרומה כלל ומותר לאכלן לזרים ולזרעם, וכל אלו דוקא בזרעו כלה מותרין, אבל באין זרעו כלה אסורין עד פעם רביעי.

ט. ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות אף על פי שהוסיפה

מאתים אסור

הרכיב⁴⁷ ענף מלא פירות⁴⁸ של ערלה בתוך אילן זקן, הפירות של הענף אסורים לעולם, אפילו גדלו הרבה. שאין גידולי היתר מעלין את העיקר האסור⁴⁹ כיון שחיסרון זמן גרם לה, ועוד שעשה מעשה להרכיב זה בזה⁵⁰. וי"א⁵¹ שאף הגידולים אסורים.

י. בצל שננטעו בכרם ונעקר הכרם אסור

כל דבר שאין זרעו כלה כגון בצל⁵² שננטעו בכרם, ואחר כך נעקר הכרם או שעקר בצל של כלאים ושתלו במקום אחר⁵³, ואחר כך צמחו בצלים מן העיקר הנטוע, אף על פי שרבו הגידולים על עיקרו במאתים, הרי אותו העיקר באיסורו⁵⁴, שאין גידולי היתר⁵⁵ מעלין את העיקר האסור כיון שעל ידי תערובת בא לה, ועוד שעשה מעשה ועקר⁵⁶. וי"א⁵⁷ שאף הגידולים עצמם אסורים.

⁴⁷ רמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק י הלכה טז, שו"ע ונו"ב יו"ד רצד כב

⁴⁸ אפי' הן בוסר כיון דאסורין בערלה אסור הכל. חזו"א שביעית סי' ח' סק"ג ובדיני ערלה אות ל'

⁴⁹ דין זה הוא בעיא דלא איפשיטא בגמ' והוא ספיקא דדינא ומספק פסקינן להחמיר ונ"מ דאין לוקין ע"ז. חזו"א שביעית סי' ח' סק"ג. וכן נ"מ לערלה בהו"ל.

⁵⁰ והרי זה כמבטל איסור לכתחילה כמבואר בתוס' ורא"ש בסוגיין

⁵¹ דעת הר"ן. ודעת הרא"ש להתיר הגידולים כמבואר בש"ך שם לב, ולשון השו"ע והרמב"ם "שאינ גידולי היתר מעלין את העיקר" משמע שהגידולים מותרים ועיין מש"כ להלן מביאור הגר"א רצו יח

⁵² רמב"ם הלכות כלאים פרק ה הלכה כד, שו"ע ונו"ב יו"ד רצו יח

⁵³ כמבואר בירושלמי כלאים פ"ה ה"ו

⁵⁴ דין זה הוא ספיקא דדינא כמשי"כ רבנו פ"י ממאכ"א ה"ה לגבי תבואה חדשה, ומספק פסק רבנו כאן להחמיר דאסור דהוא ספיקא דאורייתא אבל אין לוקין עליו. מבואר בחזו"א שביעית סי' ח' סק"ג ו' ועי' בק"ס להמבי"ט שכתב שהוא מדרבנן ועי' בשעה"מ פ"ג מאישות ה"י ועי' בבב"ל ועי' בישועות מלכו שכ' דבחזו"ל מותר דהוא ספיקא דרבנן.

⁵⁵ כך דעת הרמב"ם והשו"ע שהגידולין היתר רק שאינם יכולים לבטל את העיקר. ר"י קורקוס ע"ש והגר"א בשו"ע

⁵⁶ והרי זה כמבטל איסור לכתחילה כמבואר בתוס' ורא"ש בסוגיין.

⁵⁷ דעת הר"ן בסוגייתו ועי' בהגר"א דהשו"ע פסק בכמה מקומות כהר"ן

הלכות הדף היומי

מסכת נדרים

יא. לִיטְרָא בְּצֵלִים שְׁתִּיקָנָה וּזְרַעָה מִתְעַשְׂרֶת לְפִי כוֹלָה ... לְחֹמְרָא שְׁאֵנִי

כמות מסויימת של פירות שאין זרעו כלה⁵⁸, כגון קילו בצל⁵⁹ מעשר טבול לתרומת מעשר – כלומר שקיבלו הלוי ועדיין לא הפריש תרומת מעשר, שזרעה והשביחה והרי היא עשר קילו חייבת במעשר, וצריך לעשר על כולה כיון שרבו גידוליו⁶⁰ על עיקרו⁶¹, ואותו קילו שזרע מעשר עליה תרומת מעשר ממקום אחר לפי חשבון⁶²,

קילו בצלים שתקנם ועישר כל התרומות ומעשרות שלהם, וזרעם, אינו מעשר לפי חשבון התוספת אלא מעשר לפי כולו מדאורייתא⁶³ שהגידולים מבטלים את העיקר. בבצל ודוקא ברבו גידוליו על עיקרו אבל כשהן מועטים הראשון נשאר בפטורו והתוספות חייב.

בצל שעקרו בשנה שניה⁶⁴ וזרעו בשלישית ורבו גידוליו על עיקרו כולו חייב במעשר עני והעיקר חייב במע"ש ואם לא רבו שניהן חייבין לפי חשבון.

ואם זרעו כלה בודאי בטלה לגמרי, ואם אין זרעו כלה והוא דבר שאין דרכו להזרע יש ספק אם חוזר להתחייב במעשרות שכבר הופרשו מקודם.

⁵⁸ וכ"כ הראב"ד וכ"כ ר"י קורקוס שגם רבנו מודה לזה וכ"כ מרכה"מ ומש"כ רדב"ז כאן ור"ד ערמאה צ"ע:

⁵⁹ רמב"ם הלכות מעשר פרק ו' הלכה ד'

⁶⁰ ואע"ג שלענין ערלה וכלאים אמרי' לעיל שאין אומרים שרבו גידוליו על עיקרו וביטלוהו היינו לחומרא מספק מספק מחמירים שרבו גידוליו כאן לענין חיוב מעשרות, ואין נ"מ בין טבל דאורייתא לטבל דרבנן כמו ירק ובין שנתערב קודם גמ"מ או לאחר גמ"מ דלעולם לא בטל וכיון דדין זה משום ספיקא הוא ואפשר דמה"ת בטל לכן צריך לעשר אח"כ את המעשר מיני' ובי'. דרך אמונה – ציון ההלכה הלכות מעשר פרק ו' ס"ק (קט) חזו"א שביעית סי' ח' סק"ו ועי' בפ"י הר"א מן ההר ספ"ז דנדרים שכ' ג"כ דלמסקנא הוי ספיקא דדינא אמנם בתוס' נ"ז ב' וברשב"א שם כ' דמדאורייתא ודאי גידולין מבטלין עיקר ורק מדרבנן בעי לה ועי' בישועות מלכו כאן שתמה עליהן מסוגיא דמנחות ס"ט ב'.

⁶¹ ואם זרעה בשביעית [באופן שאין בו משום איסור ספיחין] הגידולין יש להן קדושת שביעית ופטורין ממעשר אבל העיקר חייב בתרומ"ע ממק"א לפי חשבון. דרך אמונה שם לו מהר"ן בסוגייתנו

⁶² ה"ה שיכול להפריש מיני' ובי' דאמרי' בזה יש בילה אלא דאז יצטרך להפריש לפי כולה כדי שיהא בו אחד מעשרה מהמעשר הטבול וי"א דדוקא ממקום אחר יפריש ולא מיני' ובי' דהוי כמפריש מן הפטור על החיוב ויש מחמירין שגם כשמעשר על השאר יעשר ממקום אחר ולא מיני' ובי' שמא יקח מהליטרא הו"א דאפשר שכבר נפטרה והוי כמעשר מן הפטור על החיוב ואם זרעה בשנה אחרת לכ"ע צריך להפריש ממקום אחר כדי שלא יפריש מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. דרך אמונה שם מ

⁶³ חזו"א שביעית סי' ח' סק"ד ז', וכאן יכול לעשר בין מיני' ובי' ובין ממקום אחר

⁶⁴ חזו"א שם ג'